

РІШЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВАХ *

Аналіз положень Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» дає підстави вважати, що на банки покладено обов'язок перевіряти повноту сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування при прийнятті ними платіжних доручень на видачу заробітної плати. Інакше банк самостійно відшкодовує недоплачену суму.

При визначенні строків давності застосування адміністративно-господарських санкцій до спірних відносин треба виходити зі спеціального правила, встановленого ч. 15 ст. 106 зазначеного Закону, за яким строк давності щодо стягнення недоїмки, пені та штрафів не застосовується

ПОСТАНОВА Іменем України

6 лютого 2012 р. Верховний Суд України, розглянувши в порядку письмового провадження справу за позовом публічного акціонерного товариства «ВТБ Банк» (далі — Банк) до управління Пенсійного фонду України в м. Бориславі Львівської області (далі — управління ПФУ, ПФУ відповідно) про визнання протиправним та скасування рішення, **в с т а н о в и в**:

У червні 2010 р. Банк звернувся до Окружного адміністративного суду м. Києва з позовом, в якому просив визнати протиправним та скасувати рішення управління ПФУ від 9 червня 2010 р. № 7 про застосування до нього згідно з п. 2 ч. 10 ст. 106 Закону від 9 липня 2003 р. № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (далі — Закон № 1058-IV) фінансових санкцій у розмірі 26 тис. 264 грн 48 коп. за несвоєчасне перерахування або несвоєчасне зарахування на банківські рахунки органів ПФУ сум страхових внесків.

На обґрунтування позовних вимог Банк посилався на положення абз. 4 п. 3.9 Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, затвердженої постановою Правління Національного банку України від 21 січня 2004 р. № 22 (zareєстровано в Міністерстві юстиції України 29 березня 2004 р. за № 377/8976; далі — Інструкція про безготівкові розрахунки), згідно з якими установи банків не зобов'язані здійснювати перевірку правильності нарахування (обчислення) страховальником страхових

внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування. Позивач також зазначив, що управління ПФУ прийняло оспорюване рішення з порушенням строків позовної давності, встановлених ст. 250 ГК.

Відповідач проти позову заперечував, посилаючись на вимоги ч. 12 ст. 20 Закону № 1058-IV, згідно з якими передбачено обов'язок банків здійснювати видачу (перерахування) заробітної плати лише за умови одночасного подання страховальником платіжних документів про перерахування коштів для сплати відповідних сум страхових внесків. Крім того, контрольні функції банку передбачені й положеннями ст. 22 Закону № 1058-IV.

Окружний адміністративний суд м. Києва постановою від 18 жовтня 2010 р., залишеною без змін ухвалою Київського апеляційного адміністративного суду від 24 березня 2011 р., у задоволенні позову відмовив.

Вищий адміністративний суд України ухвалою від 31 серпня 2011 р. зазначені судові рішення залишив без змін.

Банк звернувся із заявою про перегляд ухвали Вищого адміністративного суду України від 31 серпня 2011 р. з підстави, встановленої п. 1 ч. 1 ст. 237 КАС. Пославшись на неоднакове застосування ч. 12 ст. 20 Закону № 1058-IV та ст. 250 ГК, заявник просив її скасувати, справу передати на новий касаційний розгляд. На підтвердження неоднакового застосування судом касаційної інстанції однієї й тієї самої норми права позивач надав ухвали Вищого адміністративного суду України від 17 лютого 2009 р. та від 21 лютого 2008 р.

* Публікується повний текст судових рішень із незначними редакційними правками.

Вищий адміністративний суд України ухвалою від 21 вересня 2011 р. допустив справу до провадження Верховного Суду України.

Перевіривши наведені у заяві доводи, Верховний Суд України дійшов висновку про відсутність підстав для її задоволення, виходячи з такого.

У справі, що розглядається, суди встановили, що управління ПФУ у червні 2009 р. провело документальну планову перевірку комунального підприємства «Бориславводоканал» (далі — КП), під час якої встановило, що при одержанні зазначеним підприємством коштів для виплати заробітної плати у березні 2008 р. через Бориславську філію Банку платіжні документи про сплату страхових внесків подавались не на повну суму, що призвело до недоотримання ПФУ страхових внесків на суму 26 тис. 264 грн 48 коп. За результатами цієї перевірки складено акт від 25 червня 2009 р. № 25.

У зв'язку з порушенням Банком ч. 12 ст. 20 Закону № 1058-IV управління ПФУ на підставі п. 2 ч. 10 ст. 106 цього Закону прийняло рішення про застосування до Банку фінансових санкцій у розмірі несплачених КП страхових внесків на суму 26 тис. 264 грн 48 коп.

Листом від 9 червня 2009 р. № 4844/04-42 управління ПФУ повідомило позивача про застосування штрафних санкцій.

Суди попередніх інстанцій, з висновками яких погодився суд касаційної інстанції, зазначили, що аналіз положень абз. 2 ч. 12 ст. 20 та п. 2 ч. 10 ст. 106 Закону № 1058-IV дає підстави вважати, що на банки покладено обов'язок перевіряти повноту сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування при прийнятті ними платіжних доручень на видачу заробітної плати. Інакше банк зобов'язаний сам відшкодувати недоплачену суму. Обґрунтування позову вимогами Інструкції про безготівкові розрахунки суди визнали безпідставними, оскільки зазначена Інструкція є підзаконним нормативно-правовим актом, який не може суперечити Закону № 1058-IV.

Вирішуючи питання щодо застосування строків давності, суди керувалися положеннями ч. 15 ст. 106 спеціального Закону № 1058-IV, згідно з якими строк давності щодо стягнення недоїмки, пені та штрафів не застосовується. Обґрунтування позову вимогами ст. 250 ГК (строки застосування адміністративно-господарських санкцій), які є загальними щодо спірних відносин, суди визнали безпідставними.

У справі, ухвалу від 17 лютого 2009 р. в якій надано заявником на підтвердження неоднакового застосування ч. 12 ст. 20 Закону № 1058-IV,

касаційний суд за наслідками розгляду подібного спору дійшов висновку, що на банківську установу покладено лише обов'язок перевіряти загальну наявність платіжного доручення про перерахування страхових внесків, а не правильність нарахування страхувальником суми страхових внесків щодо суми нарахованої ним заробітної плати. Такого висновку суд касаційної інстанції дійшов внаслідок аналізу положень ч. 12 ст. 20 Закону № 1058-IV, ч. 6 ст. 51 Закону від 7 грудня 2000 р. № 2121-III «Про банки і банківську діяльність» та п. 3.9 Інструкції про безготівкові розрахунки. Ураховуючи наведене, суди прийняли рішення про задоволення позовних вимог банківської установи.

В іншій справі, ухвалу від 21 лютого 2008 р. в якій надано заявником на підтвердження неоднакового застосування ст. 250 ГК, касаційний суд за наслідками розгляду аналогічного спору дійшов висновку про те, що фінансові санкції, які застосовуються до платників страхових внесків, є адміністративно-господарськими, тому їх застосування з порушенням строків, встановлених ст. 250 ГК, є необґрунтованим.

Аналіз судових рішень свідчить про наявність неоднакового застосування касаційним судом норм матеріального права, які врегульовують правовідносини, пов'язані з порядком нарахування та сплати страхових внесків, а також строків застосування фінансових санкцій за порушення цього порядку.

Вирішуючи питання про врегулювання розбіжностей у їх застосуванні, Верховний Суд України виходить із такого.

Відповідно до абз. 2 ч. 12 ст. 20 Закону № 1058-IV (у редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин) установи банків приймають від страхувальників платіжні доручення та інші платіжні документи на видачу (перерахування) коштів для виплати заробітної плати (доходу), на які відповідно до цього Закону нараховуються страхові внески, та здійснюють видачу (перерахування) зазначених коштів лише за умови одночасного подання страхувальником платіжних документів про перерахування коштів для сплати відповідних сум страхових внесків або документів, що підтверджують фактичну сплату цих сум. У разі невиконання банками цієї вимоги вони за рахунок власних коштів у порядку, встановленому Національним банком України, сплачують відповідному територіальному органу ПФУ суму, що дорівнює сумі несплачених страхових внесків, з правом зворотної вимоги до страхувальників щодо відшкодування цієї суми.

Згідно з п. 2 ч. 10 ст. 106 Закону № 1058-IV за порушення вимог, передбачених ч. 12 ст. 20 цього Закону, накладається штраф у розмірі суми страхових внесків, який підлягає сплаті страхувальником.

Аналіз змісту зазначених положень Закону № 1058-IV дає підстави для висновку, що на банки покладено обов'язок перевіряти повноту сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування при прийнятті ними платіжних доручень на видачу заробітної плати. Інакше банк самостійно відшкодовує недоплачену суму.

Відповідно до ч. 1 ст. 250 ГК адміністративно-господарські санкції можуть бути застосовані до суб'єкта господарювання протягом шести місяців з дня порушення цим суб'єктом встановлених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності, крім випадків, передбачених законом.

Зазначене правило є загальним, у той час як до спірних відносин підлягає застосуванню спеціальне, встановлене ч. 15 ст. 106 Закону № 1058-IV, за яким строк давності щодо стягнення недоїмки, пені та штрафів не застосовується.

Аналогічні правові позиції вже були висловлені Верховним Судом України у постановвах від 7 лютого 2011 р. у справі № 21-77a10 та від 25 червня 2011 р. у справі № 21-146a11.

Враховуючи викладене, а також те, що рішення касаційного суду у справі, що розглядається, ґрунтується на правильному застосуванні ним норм матеріального права та відповідає практиці Верховного Суду України при вирішенні подібних спорів, у задоволенні заяви Банку слід відмовити.

Керуючись статтями 241, 242, 244 КАС, Верховний Суд України **п о с т а н о в и в**:

У задоволенні заяви Банку відмовити.

Постанова є остаточною і не може бути оскаржена, крім випадку, встановленого п. 2 ч. 1 ст. 237 КАС.

На думку Верховного Суду України, зважаючи на особливості фінансування страхування від нещасного випадку, виключно цільове використання цих коштів та враховуючи те, що адресна допомога як окремий вид соціальної допомоги не входить до складу розміру пенсії по інвалідності та пенсії у зв'язку з втратою годувальника, який помер внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання, відділення виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України в м. Звенигородці Черкаської області не може нести витрати з виплати державної адресної допомоги

ПОСТАНОВА Іменем України

30 січня 2012 р. Верховний Суд України, розглянувши в порядку письмового провадження справу за позовом управління Пенсійного фонду України в Звенигородському районі Черкаської області (далі — управління ПФУ, ПФУ відповідно) до відділення виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України в м. Звенигородці Черкаської області (далі — відділення Фонду, Фонд відповідно) про стягнення заборгованості, **встановив:**

У жовтні 2009 р. управління ПФУ звернулося до суду з позовом, в якому, пославшись на статті 21, 24 та 25 Закону від 23 вересня 1999 р. № 1105-XIV «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» (далі — Закон № 1105-XIV), просило визнати неправомірними дії відділення Фонду щодо відмови у

прийнятті до відшкодування коштів на виплату і доставку щомісячної державної адресної допомоги за період з 1 липня по 31 серпня 2009 р. у розмірі 37 тис. 491 грн 38 коп. та стягнути з останнього борг на цю суму.

Черкаський окружний адміністративний суд постановою від 13 жовтня 2009 р., залишеною без змін ухвалою Київського апеляційного адміністративного суду від 16 вересня 2010 р., у задоволенні позовних вимог відмовив.

Вищий адміністративний суд України ухвалою від 22 вересня 2011 р. рішення судів попередніх інстанцій залишив без змін.

Не погоджуючись із рішенням суду касаційної інстанції, управління ПФУ звернулося із заявою про його перегляд Верховним Судом України з підстав неоднакового застосування Вищим адміністративним судом України одних і тих самих норм матеріального права у подібних правовідносинах, а саме: ст. 21 Закону № 1105-XIV та п. 4 Порядку

відшкодування Фондом соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України Пенсійному фонду України витрат, пов'язаних із виплатою пенсій по інвалідності внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання та пенсій у зв'язку із втратою годувальника, який помер внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання, затвердженого постановою правління ПФУ та правління Фонду від 4 березня 2003 р. № 5-4/4 (zareestrovano в Міністерстві юстиції України 16 травня 2003 р. за №376/7697).

На обґрунтування заяви додано копію ухвали Вищого адміністративного суду України від 26 серпня 2010 р., яка, на думку ПФУ, підтверджує неоднакове правозастосування.

Перевіривши наведені заявником доводи, Верховний Суд України вважає, що у задоволенні заяви слід відмовити з таких підстав.

У справі, що розглядається, суд касаційної інстанції, залишаючи без змін рішення судів попередніх інстанцій, дійшов висновку, що вимоги позивача щодо відшкодування за рахунок відділення Фонду витрат, пов'язаних із виплатою щомісячної державної адресної допомоги, є безпідставними.

В ухвалі, наданій на підтвердження неоднакового правозастосування, касаційний суд, залишаючи без змін постанову апеляційного суду про задоволення позову, виходив із того, що органи Фонду зобов'язані відшкодувати органам ПФУ витрати, пов'язані з виплатою щомісячної державної адресної допомоги.

Висновки суду касаційної інстанції у справі, що розглядається, ґрунтуються на правильному застосуванні норм матеріального права.

Так, перелік соціальних послуг та виплат, які здійснюються та відшкодовуються Фондом, передбачений ст. 21 Закону № 1105-XIV.

Відповідно до цієї статті Фонд зобов'язаний у встановленому законом порядку своєчасно та в повному обсязі відшкодувати шкоду, заподіяну працівникові внаслідок ушкодження здоров'я, в тому числі пенсії по інвалідності від трудового каліцтва або професійного захворювання та пенсії у зв'язку з втратою годувальника, який помер внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання, у разі настання страхового випадку.

Аналіз положень постанови Кабінету Міністрів України від 26 березня 2008 р. № 265 «Про деякі питання пенсійного забезпечення громадян», якою передбачено надання щомісячної державної адресної допомоги, дає підстави вважати,

що така допомога як окремий вид соціальної допомоги не входить до складу розміру пенсії по інвалідності та пенсії у зв'язку з втратою годувальника, який помер внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання.

Пунктом 4 цієї постанови встановлено, що виплата щомісячної державної адресної допомоги здійснюється за рахунок коштів, з яких виплачується пенсія або державна соціальна допомога.

Вирішуючи питання про те, чи здійснюються ці виплати за рахунок коштів Фонду, необхідно враховувати, що страхування від нещасного випадку є самостійним видом загальнообов'язкового державного соціального страхування, за допомогою якого здійснюється соціальний захист, охорона життя та здоров'я громадян у процесі їх трудової діяльності.

Одним із основних принципів страхування від нещасного випадку є цільове використання коштів, які відповідно до ст. 46 Закону № 1105-XIV не формуються за рахунок Державного бюджету України, не включаються до його складу та використовуються виключно за їх прямим призначенням.

Зважаючи на особливості фінансування страхування від нещасного випадку, виключно цільове використання цих коштів та враховуючи те, що адресна допомога як окремий вид соціальної допомоги не входить до складу розміру пенсії по інвалідності та пенсії у зв'язку з втратою годувальника, який помер внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання, Фонд не може нести витрати з виплати щомісячної державної адресної допомоги.

Аналогічна правова позиція вже була висловлена Верховним Судом України у постановках від 6 червня 2011 р. (справа № 21-57a11), від 20 червня 2011 р. (справа № 21-59a11) та від 14 листопада 2011 р. (справа № 21-343a11).

Отже, висновок Вищого адміністративного суду України у справі, що розглядається, про безпідставність вимог управління ПФУ щодо відшкодування за рахунок відділення Фонду витрат, пов'язаних із виплатою щомісячної державної адресної допомоги, ґрунтується на правильному застосуванні норм матеріального права, а тому у задоволенні заяви управління ПФУ слід відмовити.

Керуючись статтями 241, 242, 244 КАС, Верховний Суд України **постановив**:

У задоволенні заяви управління ПФУ відмовити.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає, крім випадку, встановленого п. 2 ч. 1 ст. 237 КАС.